

**ТЕРРОРИСТІК АКТ ҚАУПІ
КЕЗІНДЕ ЖЕКЕ
ҚАУІПСІЗДІКТІ
ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ**

1. Сабақтың мақсаты: Білімгерлерге террористік акт қауіпі кезінде жеке қауіпсіздікті қамтамасыз етуді үйрету.

2. Сабақтың барысы:

а) Ұйымдастыру кезеңі:

Взвод командирі білімгерлерді сапқа тұрғызады, оқытушыға рапорт береді, амандасу, түгендеу, білімгерлердің сырт көрінісін тексеру.

ә) Өтілген тақырыпты сұрау кезеңі:

1. Жеке қауіпсіздіктің қандай ережелерін білесандер.
2. Көшедегі қауіпті жағдайда қалай ұстану керек?
3. Қоғамдық орындағы және адамдар көп жиналған жердегі қауіпсіздік шарасы қандай?

б) Негізгі өлім:

Соңғы жылдары құқықтық органдардың жұмыс бағытының бірі ішкі және халықаралық терроризм болып табылатын жаңа кертартпа күшпен күрес болып отыр.

Терроризм латынның «terra» деген сөзінен шыққан, қорқыныш, зәресі ұшу деген мағынаны білдіреді.

Шын мәнінде, ол кез келген көрінісінде алдымен қорқытуға, одан кейін өзінің қылмыстық әрекетін жүзеге асыруға бағытталған.

«Терроризмге қарсы күрес туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі заңы Республикадағы терроризмге қарсы күрестің құқықтық және ұйымдастырушылық іздерін, меншік түрлеріне қарамастан мемлекеттік органдар мен ұйымдардың қызмет тәртібін, сондай-ақ азаматтардың терроризмге қарсы күресті жүзеге асыруға байланысты құқықтарын, міндеттері мен кепілдіктерін белгілейді.

Терроризм – мемлекеттің қауіпсіздігін бұзу, мемлекеттік органдардың қабылдайтын шешімдеріне әсер ету және басқа да террористік мақсаттарға жету үшін жасалатын құқыққа қарсы, қылмыстық жазаланатын жұмыс.

Терроризм актісі - терроризм мақсатына жету жолында адамдардың қаза болу қаупіне әкелетіндей өз бетінше қастандық, жарылыс жасау, өрт қою, елеулі зиян келтіру немесе қоғамға қауіпті зардаптар туындататын өзге де іс-әрекеттер жасау немесе жасаймын деп қорқыту.

Террорлық актілер бойынша қауіп-қатер төнген кездегі адамдардың атқаратын іс-әрекеті

Жарылғыш құрылғысын орнату мүмкіндігін көрсететін белгілер:

- көлікте, кіреберісте, ірі супермаркетте және т.б. жердегі белгісіз, иесіз орама немесе қандай да бір күдікті зат;
- тартылған сым, бау;
- машинаның астына ілінетін сымдар, оқшаулағыш таспа;
- қалдырылған сөмке, рюкзак, қорап.

Жарылыс қаупі бар заттарды (қолдан жасалған жарылғыш құрылғы, граната, снаряд және т.б.) немесе күдікті иесіз затты байқаған жағдайда, оған кездейсоқ адамдардың жақындауына және өз бетінше залалсыздандыруға мүмкіндік берместен, дереу полицияға хабарлау керек.

Жарылыс құрылғысына ұқсас зат айқындалған кездегі іс- әрекет:

- жақындамау, тиіспеу, орнынан қозғамау;
- радиобайланыс құралдарын пайдаланбау;
- заттың табылған уақыты мен орнын тіркеу;
- заттың табылғаны туралы құқық қорғау орындарына, ТЖ органдарына дереу хабарлау;
- мамандар келіп жеткенше күдікті затқа бақылау жүргізу және қауіпті аймақты күзетуді қамтамасыз ету;
- жарылғыш құрылғыға ұқсас заттың сыртқы түрін сипаттауға дайын болу;
- бұдан әрі құқық қорғау органдары өкілдерінің нұсқауы бойынша ерекет ету;
- қауіпті аймаққа жапсарлас аумақта орналасқан адамдарды эвакуациялауды ұйымдастыруға көмектесу;
- күдікті зат орналасқан жерді көрсету, оның анықталған уақыты мен мән-жайларын баяндау;
- объект қызметкерін бөгде тұлғалардан сақтауға қандай да бір бұйымдар мен заттар қабылдауға жол бермеу туралы нұсқама беру.

Телефон арқылы қоқан - лоқы жасалған кездегі іс-әрекет:

- келіп түскен әрбір телефон қоңырауына ден қою;
- телефон арқылы алынған ақпаратты ұйым басшысына және құқық қорғау органдарына дереу хабарлау;
- қажет болған кезде адамдарды эвакуация жоспарына сәйкес эвакуациялау;
- оперативті-тергеу тобының, кинологтар мен басқалардың бөгетсіз жұмыс істеуін қамтамасыз ету.

Кепілге алу кезіндегі іс-әрекеттер:

- болған оқиға туралы ұйым басшысына және керекті инстанцияға дереу хабарлау;
- террористермен өз бастамасы бойынша келіссөздерге кіріспеу;
- егер адамдардың өмірі мен денсаулығына залал кетірумен байланысты болмаса, террористер немесе кепілге алушылар талаптарын орындау, өзінің және айналасындағы адамдардың өмірі мен тәуекел етпеу;
- террористердің қару қолдануына әкеп соғуы мүмкін іс-әрекеттер жасамау;

- ҰҚК және ІІМ арнаулы бөлімшелері жауынгерлері келіп жеткен кезде олардың командирлерінің сұрақтарына жан-жақты, толық жауап беру.

Террористер ұшақты басып алған кездегі іс-әрекет:

- террористермен байсалды дауыспен әңгімелесу;
- террорист көзіне қарамау;
- өз мінез-құлқымен террористер назарын аудармау;
- террористерге ешқандай наразылық білдірмеу;
- егер бұл адамдардың өмірі мен денсаулығына қатер төндірмейтін болса, террористердің барлық айтқандарын орындау;

- айналада болып жатқан іс-қимылдар мен террористердің іс-әрекеттерінің бәрін есте сақтау;

- арнаулы бөлімшелер ұшаққа тікелей шабуыл жасау кезінде қолды желкеге ұстап басып, еденге төмен қарап жату.

Кепілдікке алынған жағдайда:

- террористердің барлық талабын орындау, артық сұрақтар қоймау;

- басқа келдікке алынған адамдарға қатыс террористердің іс-әрекетіне мән бермеу, қарсытық көрсетпеу;

- оқыс қимыл жасамау, мүмкіндігінше аз қозғалу;
- қандай болсын әрекетке рұқсат сұрау;
- қандай да бір жолмен кепілден босауға тырыспау, сәтсіз бола қалса, жағдайдың ұшығуына әкелуі мүмкін;
- арнайы қызметке көмектесу үшін бәрін есте сақтауға тырысу (кепілге алған адамдардың түрін, олардың саны, қару - жарағы мен орналасуын);
- арнайы қызметтің босату әрекеті кезінде атыс аяқталғанға дейін паналауға болатын кез келген жерді таңдау;
- кепілден босаған кезде арнайы қызмет қызметкерлерінің барлық талабын орындау.

Кепілге алынған жағдайда, ең бастысы, ұстамды болу, қорқынышты көрсетпеу.

Пошталық жөнелтілімдерден күдікті заттар айқындалған кездегі іс- әрекет:

- конвертті, қаптаманы және т.б. өздігінен ашуға әрекеттенбеу;
- мүмкіндігінше, күдікті хатты (бандерольді) ұстамау;
- бұл туралы ТЖ аумақтық органдары мен СЭҚ-ға (Санитарлық эпидемиялық қызмет) хабарлау;

- белгісіз заттың ғимараттағы желдету жүйесіне түсу мүмкіндігін болдырмау;
- затпен тікелей жанасқан тұлғалар тізімін жасау;
- затпен жанасқан тұлғалардың жеке гигиена ережелерін мүлтіксіз орындауы.

Түрлі деңгейдегі қауіп - қатер төнген кезде әрекет ету тәртібі

Үй - жайдағы жарылыс қаупі кезіндегі іс - әрекет:

- жарылыс болса, дереу жерге жатып, басты қолмен жабу керек. Бұл жағдайда соққы толқынының әсері шамамен алты есе азаяды. Мүмкіндік болса, салмақ түсетін құрылымды (еден мен қабырғаны) жалғайтын жерде жату; үрейленбеу, қырағы әрі мұқият болу; сылақтың, арматураның, шкафтың, сөрелердің құлауынан сақтану; терезелерден, шамдардан, айналардан алыс болу.

Жарылыс кезінде, яғни соққы толқыны пайда болған сәтте панасыз тұрған адамдар ең ауыр зақым алады.

Жарылыс кезіндегі ғимараттағы қауіпсіз орындар:

- көтергіш қабырғалардағы есік ойықтары;
- жуынатын бөлме;
- үлкен жиһаз жанындағы орын.

Ішінара құлау кезіндегі ғимараттағы қауіпті орындар:

- баспалдақ марштары, жеделсаты, құрылыс құрылғылары, аспалы тебелер, орнықты орнатылмаған жиһаз, жарық түскен жабындар, әйнектелген беттер (терезелер, лоджиялар, шкафтар, есіктер).

Көшеде жарылыс қаупі кезіндегі іс-әрекет:

- алысырақ жерге қашу, бұрыштарға, ғимараттың шығыңқы тұстарына тығылу. Мұндай мүмкіндік болмаса, көшенің ортасына, алаңға, алаңқай жерге шығу, сондай-ақ ғимараттар мен құрылыстардан, электртаратқыш желілер мен бағандардан алыс тұру.

Үйдің жанында жарылыс болған кездегі іс-әрекет:

- тынышталу, үрейленбеу. Полицияға (10) қоңырау соғып, жағдайды анықтау;

- эвакуациялау қажет болған жағдайда бірінші кезектегі құжаттар мен заттарды алу;

- ақырын қозғалу, зақымданған конструкциялар мен жалаң сымдарды устамау;

- жарылыс болған жерге келген құтқарушылардың, полиция қызметкерлерінің нұсқауларына қатаң сәйкес әрекет ету керек.

Қазақстан Республикасының барлық аймақтарында немесе өңірлері мен елді мекендерінің аумақтарында террористік қауіптіліктің мынадай деңгейлері:

- бірқалыпты «сары» - терроризм актісі (актілер) жасалуының нақты мүмкіндігі туралы растауды талап ететін ақпарат болған кезде;

- жоғары «қызғылт сары» - терроризм актісі (актілері) жасалуының нақты мүмкіндігі туралы расталған ақпарат болған кезде;

- шекті «қызыл» - жасалған терроризм актіс (актілері) туралы ақпарат, сондай-ақ терроризм актісін (актілері) қайталап жасау немесе террористік тұрғыдан осал объектілерге бір мезгілде террористік шабуылдар жасау мүмкіндігі туралы расталған ақпарат болған кезде белгіленуі мүмкін.

Егер қабылданған шаралардың нәтижесінде террористік қауіптіліктің қатері жойылса онда террористік қауіптілік деңгейін алып тастауға болады.

Террористік қауіптіліктің деңгейін белгілеу, өзгерту немесе алып тастау туралы шешім, сондай-ақ террористік қауіптілік деңгейі белгіленген мерзімдер туралы және белгіленетін аумақтың шегаралары туралы ақпарат бұқаралық ақпарат құралдары мен телекоммуникациялар желісі, атап айтқанда телевизия, радиохабарларын тарату желілері, интернет ресурстары, ұялы баланыс, мерзімдік және баспа басылымдары арқылы дереу жариялануы тиіс.

Террористік қауіптілік деңгейі туралы ақпарат, сондай-ақ сыртқы (көзге түсетін) болуы және плакаттар, стенділер, жарықтық табло, билбордтар, адамдар көп жиналатын объектілерде транспорттар ішінде орналасуы мүмкін.

Халық қатарына жеткізілетін ақпаратта террористік қауіптілік қатарының әрбір деңгейі кезінде орындалуы қажет негізгі іс-әрекеттер белгіленеді.

Террористік қаупінің алдын алуда ақпараттық технологияның тиімділігі

Біздің еліміз терроризммен күресте барлық күшті біріктіру, шетелдік арнайы ұйымдармен тиімді қарым-қатынастар құру, террормен күрес саласында заманауи ақпараттық технологияларды пайдаланумен ақпаратты халықаралық алмасу бойынша үлкен жұмыс жүргізуде.

Қолданыстағы дереккөздерге талдау жасау барысында бүгінгі күні террористерге қарсы қызметте төмендегі ақпараттық технологиялар нақты пайдаланылатынын көрсетті: дактилоскопия (саусақ таңбаларымен анықтау), телефонмен әңгімелесуді өңдеу (мысалы, сөйлемдер ағынынан тірек сөздерді танып, ажырату), күдікті тұлғаларды қолда бар фото картотекалар бойынша тану (сәйкестендіру), мәліметтер қорларындағы ақпаратты өңдеу және жасау.

Терроризммен күрес үшін мәліметтер жинау технологиясы және оларды талдау мен шешім қабылдау технологиясы пайдаланылады. Мәліметтер жинау технологиялары, негізінен, сенсорларды, сенсорлық желілерді іске асыру және толып

жатқан әртүрлі дереккөздерден алынған ақпаратты үйлестіру технологиялары болып табылады. Мәліметтерді талдау және шешімдер қабылдау (немесе талдаушылық) технологияларына: шешім қабылдаушы тұлғалардың өзара әрекеттестік технологиялары; шешімдерді таңдау және негіздеу, мәтіндерді талдау; бейнелерді танып-білу мен талдау; болжамдаушы модельдеу; табиғи тілді өндеу жатады. Бұл технологиялардың көмегімен террористер қызмет үлгілерінің моделін жасауға, толып жатқан мәліметтер көлемінен объектілерді шығарып алу және олардың арасындағы байланысты анықтауға, ынтымақтасуға, қорытындылар жасауға және ақпаратты бір тесіп пайдалануға, болжамдар ұсынуға және террористердің мүмкін болатын іс-әрекеттерін және қарсы іс-қимыл стратегиясын тексеруге, әртүрлі мультимедиялық мәліметтердің, көптілді сөздер мен мәтіннің мол қорын іздестіруге және пайдалануға, мүмкін болатын шешімдерді және терроризмге қарсы ұйғарылатын іс-әрекеттер стратегияларын жүзеге асыруға болады.

Таңдау және шешімдер негіздеу технологиялары, сондай-ақ шешімдер қабылдайтын тұлғалардың өзара әрекеттестігін қолдау: білім мен логикалық қорытындыға негізделген шешімдер мен әдістер қабылдаудың оңтайландырылған әдістері негізінде міндеттерді шешуге; шешім қабылдаушы тұлғалармен бірлесуге және ақпарат алмасуға; террористердің мүмкін болатын немесе күтілетін іс-әрекеттерін ұсыну элементтерін пысықтауға; әртүрлі дереккөздерден келіп түсетін кірістік мәліметтерді қайта өзгертуге, жағдаяттық ақпарат пен жағдаяттық ақпаратты операциялық білімге айналдыруға мүмкіндік береді.

Геоақпараттық технологиялар көмегімен геокеңістіктік ақпаратпен жұмыс істеу, GPS-навигациясын, карталарды пайдалану негізінде жоғары шешімдермен жерсеріктік бейнелер мен аэротүсірімдерді тіркеу, іздестіру, талдау, аңдатпа жасау мен көзбен шолу жүзеге асырылады.

Көзбен шолып, бағдарлау технологиялары талданатын ақпаратты жергілікті жердің әртүрлі карталары мен бейнеленулері, іс-әрекеттердің диаграммалары, сұлбалары түрінде кескіндік ұсынуды қамтамасыз етеді.

Сондай-ақ талдаушыларға қажетті ақпаратты бейнелеуге және бөліп көрсетуге көмектеседі, толып жатқан мәліметтерді өңдеу кезінде көзге түспейтін жасырын бейнелерді, байланыстар мен ауытқуларды ұсынуға мүмкіндік береді.

Бейне ақпаратты өңдеу технологиялары бейне ақпараттан талап етілетін мәліметтерді алу және талдауды айқындады, алдын ала өңдеуді (шуды азайту, масштабты үлкейту, түстік гамма мен контрасты жақсарту негізінде) камтамасыз етеді, адамдардың күдікті және қауіпті іс-әрекеттерін қадағалауға мүмкіндік береді.

Басқа да ақпараттық технологиялар пайдаланылуы мүмкін; терминологияның семантикалық келісілгендігін қолдау, жарияланымдарды талдау мен есеп беруді жинақтау, зияткерлік іздестіру, мүмкін болатын оқиғаларды болжамдаушы модельдеу, мәліметтермен жұмыс және толып жатқан әртүрлі дереккөздерден түскен ақпаратты сүзгіден өткізу.

Санамаланған ақпараттық технологиялар терроризммен күрестің мынадай кезеңдерінде: терроризм туралы ақпаратқа шолу жасау мен жинақтауда; тиісті өңірдегі террористік жағдайды болжамдауда; терроризмнің алдын алуда;

террористік актінің жолын кесу: терроризм көріністерінің салдарларын жоюда; террористік актіні тергеп-тексеруде; антитеррористік операцияларды ақпараттық психологиялық қамтамасыз етуде пайдаланылуы мүмкін.

в) Қорытынды бөлім:

Сұрақтар:

1. Терроризм, террорлық акт, терроризм актісі ұғымдарына анықтама беріңдер.
2. Қазақстан Республикасында террорлық қауіптің қандай деңгейлері тағайындалған?
3. Жарылғыш құрылғыға ұқсас зат табылған жағдайда адам өзін қалай ұстау керек?
4. Террорист көлік құралдарын басып алған жағдайда және онымен сөйлескенде өзіңді қалай ұстауың керек?
5. Террористер кепілге алған жағдайда қандай шаралар қабылдау керек?
6. Террорлық әрекетке қарсы қандай ақпараттық технологиялар қолданылады ?

Тапсырма:

1. Қандай заттар күдік туғызады және жарылғыш затқа ұқсайды? Болжаған күдікті заттардың тізімін жасап, олардың сыртқы бейнесін сипаттаңдар.

2. Көшеде жарылғыш құралға ұқсайтын күдікті зат кездестірген жағдайдағы өз әрекеттеріңнің реттілігін дептерге жазыңдар.

Тапсырмалар:

1. Тақырыптан алған білімдеріңді колледжге баратын жолда қолданып көріңдер.
2. Қалай ойлайсыңдар, жаяу жүргіншілер тәртібін қалай арттыруға болады?
3. Жол-көлік оқиғасы кезіндегі жүргізушінің іс-әрекеттері және олардың реттілігіне дәлелдер келтіріңдер.